

זה היה העולם הזה שהיה

לפני 25 שנה

גליון "העולם הזה", שראה אור השבוע לפני 25 שנה, היה אחד ההוצאות הבוחרות של השבועון במשך שנות קיומו. הגליון ראה אור כבוקר יום ראשון, עם סיפור המלא של שליח "העולם הזה" רפי אילון ("גלסון"), שנעצר בידי השליטות המצריות כאשר חצה את תעלת סואץ כמספרה לא ישראלית. תגליון חוקרם כולו לסיפור העיתונאי של אילון — סקסם בקנה-מידה עולמי — שהתפרסם מייד עם שיחזורו של אילון בידי השליטות המצריות והבאתו לתחנת הכול בניצנה. עורך השבועון גדול כמדורו

"קורא יקר" את סיפורי הרקע העיתונאי על מעצרו ושיחוררו של אילון (ראה: קורא יקר).
בשער הגליון: הוצאה מיוחדת — סיפורו של רפי אילון בתוכני מצריות.

* מה אור עוזרו של בן-גוריון על מעצרו של נלסון *

תרומת סוכנות רויטרס לשיחורו * ניכור העיתונות

קורא יקר

ביושבי לכתוב שורות אלה, אני רואה את רפי נלסון מכתוב את דבריו לחבריי, בפינה השנייה של החדר. הוא נראה תשוש לגמרי. ההתרגשות של השיבה, החקירה הממושכת על אדמת ישראל, ועתה ההכרעה תבה המייגעת — כל אלה שאבו מתוכו את שארית כוחותיו. הוא מדבר — שעה אחרי שעה, 16 שעות ביממה, כמעט ללא הפסקה.

יש רגש טוב בליבי. אני מאמין כי בטיולו בפרשת רפי נלסון נהג העולם הזה כפי שצריך היה לנהוג.

ומן קצר אחרי מעצרו של רפי באה אלי אמו. ממרת בבכי. בפינה היה סיפור. שברגע הראשון לא יכולתי להאמין בו.

באותו בוקר ביקרה במשרד ראשי הממשלה, כדי להתחנן לעזרת האישית לשיחורו בנה. היא נתקבלה עליידי נחמי יה ארנב, שלישי של דויד בן-גוריון. נחמי אמר לה: העולם הזה שלח אותו. אז שהעולם הזה ישחרר אותו!

חוששני שבאותו יום, בשמעי פסוק זה. הפלסטי כמה ביטויים חריפים מאוד. כיום אני מצטער על כך. אדם המסוגל לומר מילים כאלה לאם זקנה ומיואשת, החרי

ששת לחיי בנה. אינו ראוי למילים חריפות. הוא זקוק לרחמים.

אולם שיחה זאת לימדה אותי דבר אחד: שאין לסמוך בעניין זה על הטיפול הרישמי. במדינה אשר בה אכולים כמה מאנשי-הצמרת בשינאה עיוורת כזו ל"העולם הזה", עד שהדבר מעביר אותם על דעתם, היה צורך דהוי להתמסר אישית לגורלו של רפי. עשיתי זאת.

זכור לך, געשה המדינה מסביב למעצרו של רפי ביממה הראשונה. משרד החוץ פירסם מחאה חריפה, כל עיתוני המדינה חזרו עליה. זה היה כשדובר על מעצרו של "ימאי" — ועוד לא היה ברור לרבים מיהו הימאי שנפל קורבן למעשה הבלתי-חוקי.

למחרת היום, כשנסתבר כי המדובר באיש העולם הזה, וכי הימאי הוא בראש-ראשונה עיתונאי, חל שינוי מזר באווי-רה. ההתלהבות הכללית בצמרת שכתה במהרה, משרד-החוץ המשיך בטיפולו. לזכותו צריכים להגיד כי אנשיו התייחסו יפה מאוד גם לאמו של רפי. אבל הטיפול היה פורמאלי. הוא היה מכוון הרבה יותר לנצל סענה נוספת בוויכוח על עיקרון חופש-השיט, מאשר לדאוג לשיחורו של רפי עצמו בהקדם האפשרי. לכן התעקש משרד-החוץ לדבר רק על "ימאי", להשיק תיק לגמרי את עובדת היות רפי כתב.

לכל בר-דעת היה ברור כי האינטרס של רפי דרש את ההיפך. ימאי בת גלים

הוחזקו בשעתו כמעט שנה שלמה במעצר. אולם איש לא יתעלל בלב קל בעיתונאי, אשר עיתונות העולם דואגת לשלומו וערה לגורלו.

באותה שעה שידר רדיו קאהיר הודעות סותרות. מתוך נוסחן היה ברור, כי המצרים עצמם מסכים איך להתייחס לשבוי. פעם אמרו כי הוא עיתונאי ואיש העולם הזה וכי יתייחסו אליו יפה. פעמים אחרות טענו שהוא מרגל, ונקטו בסיגנון מאיים מאוד. לבסוף הודיע רדיו מצריים שהשליט טונט חוקרים אם רפי הוא כתב או לא. היה ברור לי כי ברגע זה הונח גורלו של רפי על כפות-המאזניים — לא רק שיחורו הקרוב, אלא יותר מזה: גורלו הגופני בשעת מעצרו.

ישבתי בשעתו עם ימאי בת גלים ושר מעתי את סיפור-הוועות על העינויים שעברו עליהם בימים הראשונים למעצרו. היה ברור לי שעלי לגנות למנוע בכל מחיר גורל דומה לרפי.

שעה קלה אחרי הודעת קאהיר, פניתי לעיתונות הזרה והמקומית. הסכרתי לי עורכים ולכתבים כי כמעט עניין של חיים או מוות הוא לדאוג לכך שתוך שעות מעטות תגיע לקאהיר, באמצעות העיתונות, הודעה מוסמכת ומעוררת אמן מטעם העולם הזה, כי רפי נלסון הוא שליחו המוסמך, וכי יצא לדרכו בשמנו ועל אחריותנו.

אף לא עיתון ישראלי גדול אחד פירסם הודעה זו.

אולם מול התנוונות מוסרית זו של העיתונים המקומיים, אשר אגודתם אף לא מצאה לגכון לשגר מחאה פורמאלית על מעצרו של בלס היחס הנהדר של עיתונות העולם. שלוש שעות אחרי קליטת השידור מקאהיר שלחה סוכנות הידיעות רויטרס הבריטית לאלפי עיתונים בעולם, ובכללם עיתוני מצריים, את הודעתו של עורך העולם הזה, שהודיע כי רפי אילון, המכונה גלסון, הוא איש העולם הזה. ופנה אל נשיא מצריים בבקשה לשחרר את רפי בשם חופש-העיתונות ולמען רעיון השלום במרחב. הודעות דומות נשלחו עליידי סוכנויות אמריקאיות ו"טאטס" הרוסית.

עתה ברור כבר, מתוך דבריו של נלסון עצמו, כי המיברק של רויטרס הוא שגרם לשינוי הפסיק את העינויים הנוראים. הדוברים המצריים בקאהיר סיפרו לו על כך. כל התודה מגיעה על כך לאריה ולגי שטיין, נציג רויטרס בישראל, שיש לזקוף על חשבוננו מעשה אנושי מובהק.

ידעתי שאם נשאר ספק כלשהו בלב החוקרים יחס לקשר בין רפי ובין העולם הזה, יחפשו השליטנות המצריות אישור לכך בגליון הבא של העולם הזה עצמו. ישבתי וכתבתי במדור זה, את המכתב לביכאבישי גמאל עבד אל-נאצר, שעורר ויכוח כה רב בישראל.

נתתי באותו מיכתב את מילת-הכבוד שלי שרפי אינו מרגל, אלא עיתונאי אמיתי ומוסמך. לא ביקשתי מעשה-חסד, ואף לא יחס-מיוחד לכתב העולם הזה. אולם אמרתי כי ג'סטטה של רצון טוב מצד נשיא מצריים כלפי כתב של עיתון-הדוגל מאו ומעולם בשילוב התנועות הלאומיות של ישראל ועמיי-ערב, תתקבל בעולם ובארץ כאות לכך שעוד יש סיכוי להבנה במרחב.

ידעתי כמובן שדברים אלה יתנו לכל

בצאתו של רפי נלסון מידי יחידת צה"ל שקיבלה אותו בגבול ישראל-מצריים, לאחר שהובא לתחנת הגבול עורך העולם הזה את הגליון, שעליו הופיעה תמונתו. על-ידי המצרים. רפי מקבל מידי

תפילון
בתוככי
מצריים

"העולם הזה" 1036
תאריך: 18.8.1957

אויבי העולם הזה בישראל אחיה. שיא-שימו אותי בבגידה לאומית. לא טעיתי. כאילו עליפי אות. פתחה כל המקלה בצריחת-אימים. לא חסרה הסחה למעצר ואף לרצח.

אולם לנגד עיני עמד גורלו של רפי. לא ייתכן היום כל ספק כי אותו מיכתב מילא תפקיד בשיחורו המוקדם, כשם שהמיברק של רויטרס גרם להפסקת מכר-נתה-הנפת.

יתר-עליכן, הדבר מוכיח כי על אף המצור הערבי, למרות התהום הפעורה כיום בין העמים, לרוע מזלם של שניהם, הרי קול של הגיון צלול, כשהוא מושמע בגאולה לאומית ובקומה זקופה, יש לו סיכויים להישמע גם במחנה היריב.

אין לי כל רצון להשיב למסיתים העל-בים, אך ברשותך הייתי רוצה להעיר הערה אחת. לא רפי אילון ולא אני זקוקים ממישהו לאישור על נאמנותנו הלאומית. במיקרה נושאים גם הוא וגם אני את האישור על כך על גופנו. בצורה שאינה טעונה אישור של שום בלבלר מיפגנתי.

אך מזר הוא, שהדבר אינו חל על המסיתים עצמם. עברתי על שמויהם, ולא מצאתי ביניהם אף לא אחד ששירת אי-פעם את מולדתו בשדה-הקרב. ואני תמה: מדוע מזכירים דווקא התלויים את החבל? מניין להם החוצפה התהומית הוואת? מדוע אין הם מניחים את מלאכת החשדות הביטחוניים לחבריהם. שהם עצמם מסדר מבחינה ביטחונית?

התנכרות העיתונאים לגורלו של רפי נלסון לא הפריעה להם להתנפל עלי כדעת זאבים רעבים ברגע שעבר או הגבול. שני עיתוני-הערב וכמה עיתוני בוקר הציעו לו שוחד-גדול כדי שיבגודו בעיתון ששלח אותו, וימסור להם את הזכויות על הסיפור המתפרסם בגליון זה מובן מאליו, שאיש כמו רפי לא נענד לפיתויים מפוקפקים מסוג זה.

אני מקווה שאתה תקרא את הסיפור באותה מתחיות שבה שמענו אותו אנחנו מפיו בימים האחרונים, חסרי השינה והמנוחה.

היה זה מאבק מתמיד בין החובה העיתונאית ובין הרגש האנושי. רפי דיבר באוזניו ובאוזני השליטנות במשך שלוש שנים רציפים, מבלי לישון גם בשעות המעטות שנודעו לו למנוחה. במקומות הקשים, עת סיפר על העינויים, רעד מרוב התרגשות, וכמה פעמים חששתי שהוא עומד להתעלף. כוסות בלתי-ספורות של קפה חזק עזרו לנו להתגבר על המשבר.

לא ניסינו לקשט את הסיפור. העובדות חייבות לדבר בעד עצמן. רק פה ושם במצבצת אחת החוכמות האופייניות של רפי נלסון, שהפכו אותו לדמות מקורית ואוטנטית בעיתונות העברית.

סיפור זה תובע להוציא מסקנות והערכות, לא רציתי לחזקן על רפי שייגך למלאכה זו מייד. סברתי שכדאי שיבגוד מעט, יחשוב על הכל שנית, בשקט ויבין שלווה. כחבר מערכת העולם הזה וכתבו תהיה לו השהות לכך.

לוי אשכול